

Іващенко Ю.*

ПОДВІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАСЛІДКІВ НЕДІЙСНОСТІ ПРАВОЧИНУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Для міжнародного права є характерним використання простих альтернативних колізійних прив'язок щодо форми правочину – або відсилання до права, яке застосовується до змісту правочину (*lex causae*), або відсилання до права місця його вчинення (*lex loci actus*) - Ввідний закон до Німецького цивільного уложення. Іноді замість рівнозначних альтернативних прив'язок використовують складні: *lex causae* визначають як генеральну, основну прив'язку, а *lex loci actus* як додаткову, субсидіарну – Закон Польщі «Про міжнародне приватне право».

В Законі України «Про міжнародне приватне право» міститься складна альтернативна прив'язка: «якщо інше не передбачене законом, форма правочину має відповідати вимогам права, яке застосовується до змісту правочину, але достатньо дотримання вимог права місця його вчинення, а якщо сторони знаходяться в різних державах, - права місця проживання сторони, яка зробила пропозицію» [1].

Основне правило підпорядкування форми правочину закону, яким визначається його зміст, впливає з уявлення про єдність форми та змісту правочину – закон, який визначає права та обов'язки сторін правочину, є компетентним і для визначення вимог його форми [2, с.156].

Закон, що застосовується до форми правочину, по логіці визначає і підстави та наслідки його недійсності в разі недотримання форми. Однак виникає проблемна ситуація, у випадку якщо форма правочину врегульована місцем його вчинення, а зміст врегульовано яким-небудь іншим правом, оскільки Закон України «Про міжнародне приватне право» дозволяє підпорядковувати зміст правочину праву іншому, ніж право, що обиралося до його форми. Виникає питання, яким правом у такому випадку буде регулюватися питання недійсності та наслідків недійсності правочину?

Законодавство України не уникнуло проблеми подвійного регулювання для таких правовідносин. Закон України «Про міжнародне приватне право» у ст. 33 визначає, що дійсність правочину, його тлумачення та правові наслідки недійсності правочину визначаються правом, що застосовується до змісту правочину. Слушною є думка Галушченка В.Г., що «було б нелогічним визнавати договір дійсним, якщо згідно з правом, що застосовується до змісту правочину, він має бути визнаний недійсним» [2, с.164].

Зазначена стаття стосується недійсності правочину взагалі, включаючи і недійсність у зв'язку з недотриманням його форми. Подібне твердження містить і ст.47 Закону України «Про міжнародне приватне право», в якій перелічено напрямки сфери дії права, що застосовується до договору (як двостороннього та багатостороннього правочину): право, що застосовується до змісту правочину охоплює питання дійсності договору та наслідків його недійсності [1].

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Черняк Ю.В.

Таким чином, недійсність внаслідок недотримання форми формально відповідно до законодавства України може підпадати і під право місця укладення, і під право змісту. Однак, якщо виходити з логіки та звертатися до тієї обставини, що норма, яка регулює колізійні питання форми, є спеціальною для питання недійсності внаслідок її недотримання, то при визнанні договору недійсним внаслідок вад форми варто керуватися правом, що застосовувалося до форми. Хоч це і не закріплено в законодавстві, але виходячи з логічного тлумачення можна дійти такого висновку.

Зокрема, в багатьох країнах, де є альтернативні прив'язки щодо питання форми правочину, аспекти недійсності окремо не регулюються, що дає підстави виводити їх з права, що застосовувалося *lex loci actus*, якщо таке було обрано. Український же законодавець ввівши вищеописані норми «сфера дії права» для правочинів взагалі, і для договорів зокрема, посіяв родючі зерна непорозуміння.

Особливо проблемним є питання наслідків недійсності правочину. У цьому аспекті неможливо автоматично вивести необхідність його регулювання правом, яке було обрано до форми, хоча певна логіка в цьому є, адже сторони які керуються певним правом при оформленні договору, повинні усвідомлювати наслідки його недійсності відповідно до цього права. Виникає ситуація, коли по суті до наслідків недійсності правочину внаслідок вад форми може застосовуватися законодавство різних країн – і країни *lex causae*, і країни *lex loci actus*, що є явною прогалиною.

Наслідки недійсності є досить важливим питанням, що регулює і порядок відшкодування збитків та моральної шкоди, і абсолютність чи відносність недійсності (чи є якісь наслідки окрім самої недійсності), і можливість застосування домовленості сторін до недійсності, і особливі умови застосування недійсності. Окрім того, в українському законодавстві є підвиди недійсності – власне недійсність, нікчемність та оспорюваність [3].

З цього випливає, що питання наслідків недійсності є надзвичайно важливим, тому наявність можливості подвійного регулювання – і за законом форми, і за законом змісту призводить до правової невизначеності договірних відносин з іноземним елементом. Доцільним є введення норми, що визначила б питання недійсності внаслідок вад форми та її наслідків компетенцією права, що застосовувалося до власне до форми, і узгодження з нею положень ст. 33 та ст.47 Закону України «Про міжнародне приватне право».

Література

1. Закон України «Про міжнародне приватне право». [Електронне посилання]: <http://www.rada.gov.ua>
2. Міжнародне приватне право. Науково-практичний коментар Закону/ За ред. Доктора юридичних наук, проф. А. Довгерт. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2008.- 352 с.
3. Цивільний кодекс. [Електронне посилання]: <http://www.rada.gov.ua>